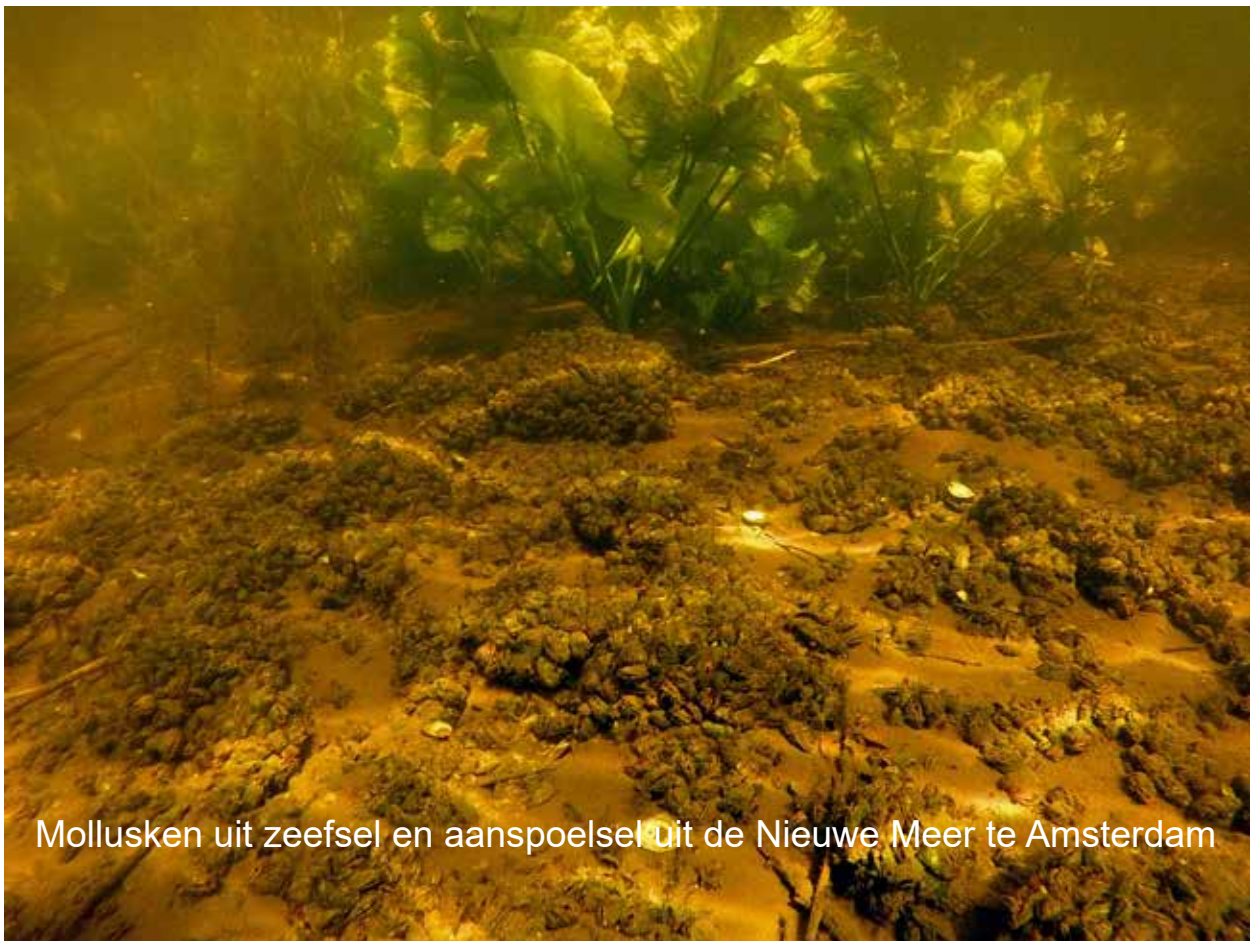

Mollusken uit zeefsel en aanspoelsel uit de Nieuwe Meer te Amsterdam

Fig. 1. Onderwateropname van de waterbodem van de Nieuwe Meer, 19-07-2014. Foto Tello Neckheim.

C.M. (Tello) Neckheim

Molluscs from sieved and washed-up residues from the Nieuwe Meer, Amsterdam, the Netherlands

Summary

During a flora and fauna inventory of the Oeverlanden, an area in Amsterdam, Province of Noord-Holland, the Netherlands also some samples were taken from the bottom of lake the Nieuwe Meer: through diving, and from washed-up debris collected along a small beach of the lake. The species represented by shells are listed.

Inleiding

In het kader van het samenstellen van de jubileumuitgave in verband met het 30-jarig jubileum van de vereniging "De Oeverlanden Blijven!" hebben Tello Neckheim en Jaap Borra in de zomer van 2014 gesnorkeld in de Nieuwe Meer om de onderwaterwereld te filmen. De jubileumuitgave heeft tot doel om de natuur van de Noordelijke Oeverlanden in al haar facetten in boekvorm te presenteren. Vandaar dat er tijdens deze duiken ook monsters genomen zijn van de bodem van de Nieuwe Meer om de plaatselijke zoetwatermolluskenfauna te inventariseren. In dit artikel wordt een soortenlijst gegeven betreffende de verzamelde zoetwatermollusken uit de waterbodemmonsters en van een monster van aanspoelsel langs een strandje op de plaats waar er gesnorkeld is. Tevens worden er bijzonderheden vermeld bij de aanwezigheid van enkele soorten zoetwatermollusken.

Vindplaatsen

De bodemmonsters zijn genomen in de Nieuwe Meer, langs de noordoever van de Noordelijke Oeverlanden, aan de zuidwestkant van Amsterdam, Amersfoort coördinaten: 116.910 - 483.132. De vindplaats bestaat uit open water met een diepte van ongeveer 2,5 meter (fig. 1-3). Het monster met aanspoelsel is verzameld op een strandje in hetzelfde kilometerhok op enkele tientallen meters afstand van de plek waar de waterbodemmonsters werden verzameld, met als coördinaten: 116.832 - 483.162.

Methode en materiaal

De waterbodemmonsters uit de Nieuwe Meer zijn genomen met een metalen zeef met een rechte scherpe metalen rand, door over de bodem te schrapen op verschillende plaatsen binnen een oppervlak van ongeveer 5 m². De zeef heeft mazen

Fig. 2. Onderwateropname van de waterbodem van de Nieuwe Meer, 19-07-2014. Foto Tello Neckheim.

van 1 mm². Het verzamelde materiaal werd in een plastic zak verzameld en later in een klein aquarium geplaatst. Vanuit het aquarium werden lege slakkenhuisjes en kleppen van zoetwatermollusken met behulp van een loop met een pincet uitgepikt en daarna gedroogd. De aanwezige levende slakjes werden in het aquarium gelaten ter verdere bestudering.

Het aanspoelselmonster bestond uit ongeveer twee liter materiaal, bestaande uit takjes, zaden en zand. Dit materiaal is in zijn geheel naar huis meegenomen, daar gedroogd en in fracties gezeefd. Alle fracties werden uitgezocht.

De verzamelde schelpjes van de mollusken zijn opgenomen in de collectie van de schrijver. De gegevens worden ingevoerd in de database van het portaal Waarneming.nl en uiteindelijk verstrekt aan Stichting ANEMOON.

Resultaten van het waterbodemmonster

In het aquariumbakje werden zes soorten levend waargenomen:

- Puntige blaashoren - *Physella acuta*
- Jenkins' waterhoren - *Potamopyrgus antipodarum*
- Vijver-pluimdrager - *Valvata piscinalis*
- Aziatische korfmossel - *Corbicula fluminea*
- Driehoeksmossel - *Dreissena polymorpha*
- Quaggamossel - *Dreissena bugensis*

De soorten die niet levend werden verzameld (vers leeg of oud schelpje) staan vermeld in tabel 1.

Resultaten uit het aanspoelselmonster

In het aanspoelselmonster werden 26 soorten zoetwatermollusken en 11 soorten landslakken aangetroffen. Het is gebruikelijk dat er landslakkenhuisjes in aanspoelselmonsters aanwezig zijn. Dit zijn meestal slakjes die aan de oever hebben geleefd en in het water zijn gevallen of die door de wind in het water zijn geblazen (tabel 1).

Vergelijking met historische gegevens

In het verleden hebben zowel Kroon (1976) en Neckheim (1992) inventarisatie-onderzoek gedaan naar zoetwatermollusken in de Nieuwe Meer. Kroon heeft de Nieuwe Meer op verschillende punten bemonsterd vanuit een boot. Neckheim heeft met behulp van een appelmoeszeef de noord- en zuidoever van het meer vanaf de kant en vanaf steigers bemonsterd. Nieuw voor de soortenlijst van de Noordelijke Oeverlanden is de Smurfslak *Ferrisia fragilis*. Van deze soort kapslak werden meer dan 25 verse lege kapjes verzameld. Sinds een tiental jaren groeit Gele plomp *Nuphar lutea* langs de noordoever van de Nieuwe Meer; de kans is groot dat de Smurfslak onder deze bladeren leeft. Niet uit te sluiten is dat de Smurfslak ook op het

Tabel 1. Mollusken in waterbodemmonsters en aanspoelsel van de Nieuwe Meer**Waterbodemmonsters**

Zoetwatermeriet	<i>Theodoxus fluviatilis</i> (Linnaeus, 1758)	2 vers
Vijver-pluimdrager	<i>Valvata piscinalis</i> (Müller, 1774)	4 vers
Jenkins' waterhorentje	<i>Potamopyrgus antipodarum</i> (J.E. Gray, 1843)	algemeen
Eeltslak	<i>Lithoglyphus naticoides</i> (C. Pfeiffer, 1828)	1 vers
Ovale kapslak	<i>Acroloxus lacustris</i> (Linnaeus, 1758)	3 vers
Puntige blaashoren	<i>Physella acuta</i> (Draparnaud, 1805)	3 vers
Ovale poelslak	<i>Radix balthica</i> (Draparnaud, 1805)	> 15 vers
Ronde beekmuts	<i>Ancylus fluviatilis</i> (Müller, 1774)	> 15
Witte schijfhoren	<i>Gyraulus albus</i> (Müller, 1774)	2 vers
Driehoeksmossel	<i>Dreissena polymorpha</i> (Pallas, 1771)	algemeen
Quaggamossel	<i>Dreissena rostriformis</i> Andrusov, 1897	algemeen
Aziatische korfmossel	<i>Corbicula fluminea</i> (Müller, 1774)	algemeen
Rivier-erwtmossel	<i>Pisidium amnicum</i> (Müller, 1774)	3 kl. vers
Doffe erwtmossel	<i>Pisidium casertanum</i> (Poli, 1791)	2 kl. vers
Kleine erwtmossel	<i>Pisidium henslowanum</i> (Sheppard, 1823)	2 kl. vers
Gladde erwtmossel	<i>Pisidium hibernicum</i> Westerlund, 1894	6 kl. vers
Erwtmossel onbekend	<i>Pisidium spec.</i>	enkele kleppen

AanspoelselmonsterZoetwatermollusken

Vijver-pluimdrager	<i>Valvata piscinalis</i> (Müller, 1774)	<10 vers
Platte pluimdrager	<i>Valvata cristata</i> (Müller, 1774)	<5 vers
Jenkins' waterhoren	<i>Potamopyrgus antipodarum</i> (J.E. Gray, 1843)	algemeen
Grote diepslak	<i>Bythinia tentaculata</i> (Linnaeus, 1758)	algemeen
Kleine diepslak	<i>Bythinia leachii</i> (Sheppard, 1823)	<5 vers
Geelvelkslak	<i>Marstoniopsis insubrica</i> (Küster, 1853)	1 vers + 1 oud
Ovale kapslak	<i>Acroloxus lacustris</i> (Linnaeus, 1758)	>25 vers
Puntige blaashoren	<i>Physella acuta</i> (Draparnaud, 1805)	algemeen
Ovale poelslak	<i>Radix balthica</i> (Draparnaud, 1805)	algemeen
Leverbotslak	<i>Galba truncatula</i> (Müller, 1774)	1 juv. vers
Smurfslak	<i>Ferrissia fragilis</i> (Tryon, 1863)	<25 vers
Ronde beekmuts	<i>Ancylus fluviatilis</i> (Müller, 1774)	algemeen
Witte schijfhoren	<i>Gyraulus albus</i> (Müller, 1774)	>50 vers
Tractorwielje	<i>Gyraulus crista</i> (Linnaeus, 1758)	<10 vers
Gekielde schijfhoren	<i>Planorbis carinatus</i> Müller, 1774	1 vers
Draaikolk schijfhoren	<i>Anisus vortex</i> (Linnaeus, 1758)	<5 vers
Glanzende schijfhoren	<i>Hippeutis complanatus</i> (Linnaeus, 1758)	2 vers
Driehoeksmossel	<i>Dreissena polymorpha</i> (Pallas, 1771)	algemeen
Quaggamossel	<i>Dreissena rostriformis</i> Andrusov, 1897	algemeen
Aziatische korfmossel	<i>Corbicula fluminea</i> (Müller, 1774)	Juv.
Rivier-erwtmossel	<i>Pisidium amnicum</i> (Müller, 1774)	
Doffe erwtmossel	<i>Pisidium casertanum</i> (Poli, 1791)	8 kl
	<i>Pisidium casertanum</i> forma <i>plicatula</i>	1db
Glanzende erwtmossel	<i>Pisidium nitidum</i> Jenyns, 1832	enkele klepjes
Fraaie erwtmossel	<i>Pisidium pulchellum</i> Jenyns, 1832	enkele klepjes

Landslakken

Scheve jachthorenslak	<i>Vallonia excentrica</i> Sterki, 1893	oud huisje
Slanke barnsteenslak	<i>Oxyloma elegans</i> (Risso, 1826)	juv., vers
Glanzende agaathoren	<i>Cochlicopa lubrica</i> (Müller, 1774)	vers
Slanke dwergslak	<i>Carychium tridentatum</i> (Risso, 1826)	oud huisje
Haarslak	<i>Trochulus hispidus</i> (Linnaeus, 1758)	vers
Boerenknoopje	<i>Discus rotundatus</i> (Müller, 1774)	topje
Donkere glimslak	<i>Zonitoides nitidus</i> (Müller, 1774)	juv., vers
Kleine kristalslak	<i>Vitrea contracta</i> (Westerlund, 1871)	vers
Vale clausilia	<i>Clausilia bidentata</i> (Strom, 1765)	topje
Gekielde loofslak	<i>Hygromia cinctella</i> (Draparnaud, 1801)	topje
Zwartgerande tuinslak	<i>Cepaea nemoralis</i> (Linnaeus, 1758)	topje

Fig. 3. Molluskenfauna op een steen, opgedoken van de bodem van de Nieuwe Meer. Foto Tello Neckheim.

hout van de oeverbeschoeiing leeft.

De vondst van een vers leeg huisje van de Geelvleksslak *Marstoniopsis insubrica* is niet verrassend maar wel een bevestiging dat deze kleine, zeldzame soort ook aan de noordkant van de Nieuwe Meer voorkomt. Uit historisch onderzoek was bekend dat deze soort langs de zuidoever van de Nieuwe Meer op verschillende plaatsen voorkwam. Verondersteld werd dat deze soort ook aan de noordzijde van de Nieuwe Meer zou voorkomen (Neckheim, 1992).

Bijzonder is dat zeldzame soorten als Zoetwaterneriet *Theodoxus fluviatilis* en Eeltslak *Lithoglyphus naticoides* wederom zijn gevonden. Levend zijn de slakken niet aangetroffen maar de kans is aanwezig dat zij hier nog steeds levend voorkomen omdat de verzamelde schelpen er vers uitzien.

De aanwezigheid van meerdere klepjes van de Rivier-erwtmossel *Pisidium amnicum* is bijzonder. Deze soort staat als 'kwetsbaar' op de Rode Lijst en de Nieuwe Meer is een van de weinige plaatsen rond Amsterdam waar de soort al jarenlang voorkomt.

Opvallend is het huidige algemene voorkomen van de Beekmuts *Ancylus fluviatilis*. Deze napslak was tientallen jaren geleden niet zo algemeen, terwijl in het verleden op stenen langs de oever wel steeds Zoetwaternerieten werden aangetroffen. Thans wordt de Zoetwaterneriet niet meer aangetroffen

op stenen langs de noordoever van de Nieuwe Meer en het is tot nu toe niet gelukt om de soort elders in de Nieuwe Meer levend aan te treffen. In augustus 2014 is de Zoetwaterneriet wel levend aangetroffen op stenen langs de kant in de Schinkel (persoonlijke mededeling Ton van Haaren). De Schinkel staat in verbinding met de Nieuwe Meer, daarvan afgescheiden door sluizen. Waarschijnlijk komen Zoetwaterneriet en Eeltslak zeldzaam en verspreid voor in de Nieuwe Meer en haar omgeving, mogelijk passend bij een stabiele toestand waarbij predatie op de soort en voortplanting elkaar in evenwicht houden, maar waarbij de aantallen van de populatie heel laag blijven.

Geraadpleegde bronnen

- KROON, G., 1976. Mollusken uit de Nieuwe Meer en de Haarlemmermeervaart. – De Kreukel 12(6): 77-88.
 NECKHEIM, C.M., 1992. De mollusken van de Noordelijke Oeverlanden. – De Kreukel 28(2/3): 19 - 43.
 NECKHEIM, C.M. & R. JANSEN, 2015. Natuurlijk Noordelijke Oeverlanden. De flora en fauna van de Noordelijke Oeverlanden. – Appelbloesempers, Amsterdam.

Adres van de auteur
 cmneckheim@kpnmail.nl